

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 599

Archeologienota Walpoortstraat te Gent (Oost-Vlaanderen).

Programma van Maatregelen

BORIS HOREMANS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2020
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Niels Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies	- 4 -
1.1	Aanwezigheid van een archeologische site	- 4 -
2	Programma van maatregelen	- 9 -
2.1	Administratieve gegevens.....	- 9 -
2.2	Potentieel op kenniswinst.....	- 10 -
2.3	Impactbepaling en bepaling van maatregelen.....	- 10 -
2.4	Volledigheid van het onderzoek.....	- 10 -
2.5	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	- 11 -
2.6	Onderzoeksstrategie en -methodes	- 11 -
2.7	Onderzoekstechnieken	- 13 -
2.8	Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.....	- 16 -
2.9	Randvoorwaarden	- 16 -

1 Gemotiveerd advies

1.1 Aanwezigheid van een archeologische site

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek.

In deze paragraaf zullen de resultaten van het bureauonderzoek samengevat worden tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

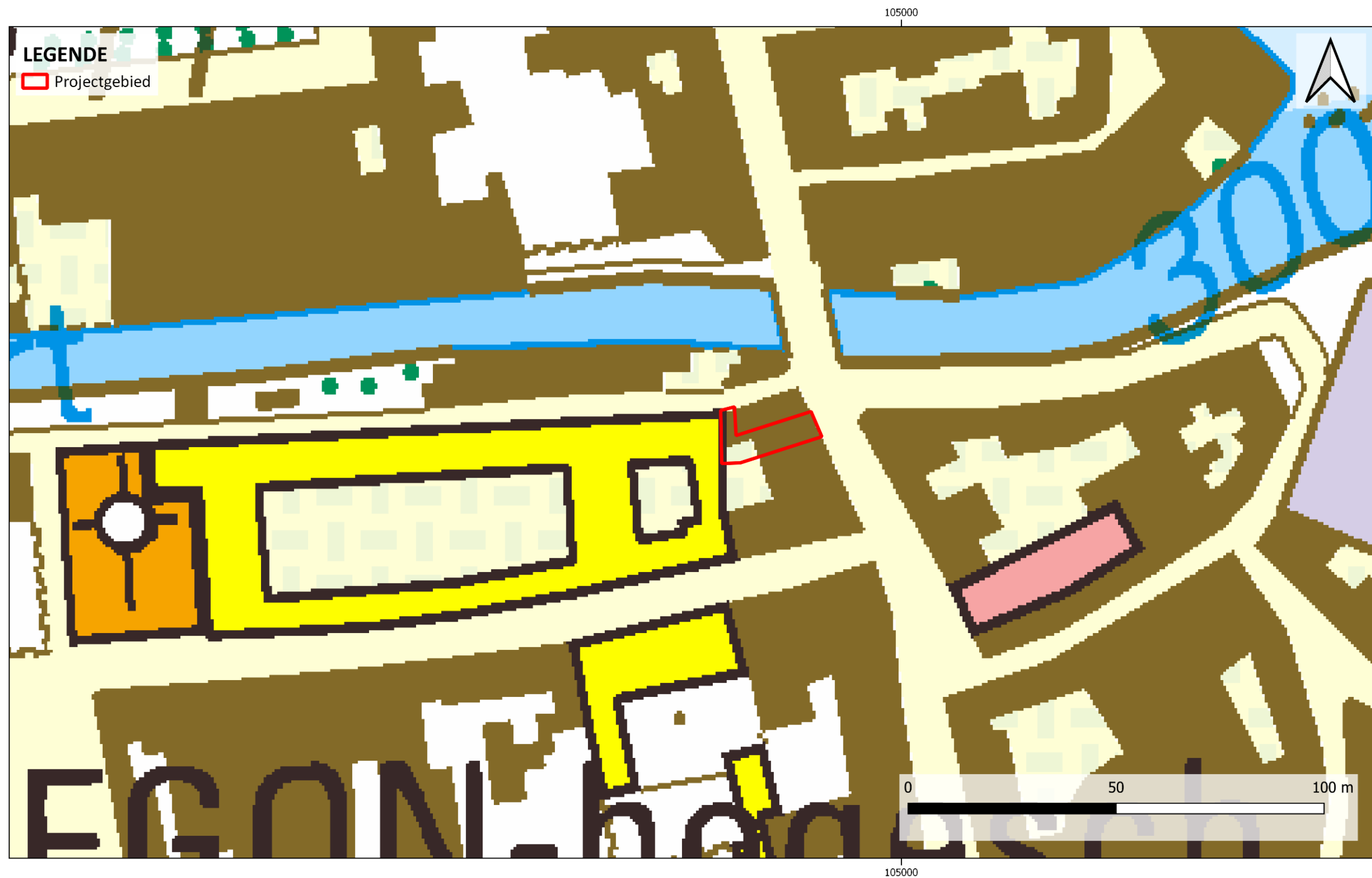
Gent maakt deel uit van de noordelijke laagvlakte van België, die nergens hoger reikt dan 50m en, op wat zachte glooiingen na, nagenoeg biljartvlak is. De stad dankt haar ontstaan aan de nabijgelegen samenvloeiing van Leie en Schelde enkele honderden meter ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. Het Gentse landschap wordt gekenmerkt door de Blandijnberg (29m) in het zuiden, enkele hoger gelegen zandruggen (waarvan de zandrug Kouter – Kalandenberg – Zandberg – Hoogpoort – Leie het meest uitgesproken is), en vochtige moerassige dalbodem er tussenin.

De Blandijnberg heeft een langwerpige noord – zuid georiënteerde vorm en is langs weerszijden omgeven door meanders van Leie en Schelde. De drassige vallei ten noorden van de Blandijnberg heeft doorheen de tijd een erg veranderlijk karakter gekend. Ze werd op verschillende plaatsen doorsneden door de vele vertakkingen van de beide rivieren die, vanaf het moment dat de mens het gebied in gebruik begon te nemen, nog werden aangevuld met tal van kunstmatige grachten.

Het plangebied zelf ligt op een hoogte van 11,2 tot 11,6m TAW met enkele kleine maar abrupte hoogtewijzigingen die vermoedelijk het gevolg zijn van kunstmatige ingegrepen binnen het plangebied.

Archeologisch onderzoek in de omgeving wezen op een hoog potentieel in de regio, gaande van de Steentijden tot de Nieuwste Tijden.

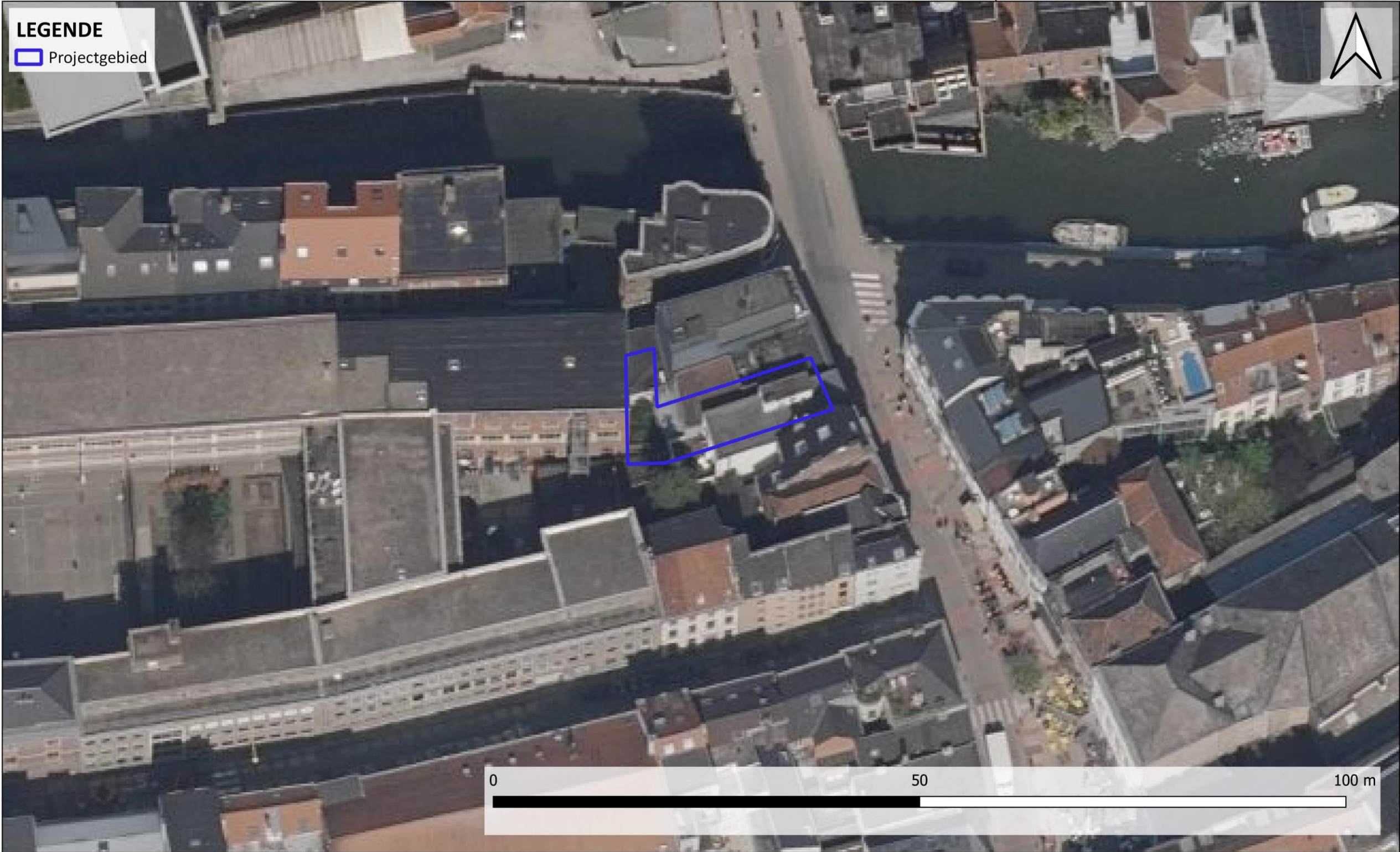
De geplande werken beogen de renovatie en uitbreiding van de bestaande woning. Daarbij wordt het volledige perceel bebouwd. Het hoofdgebouw, dat momenteel drie bouwlagen kent, wordt opgetrokken naar 5 bouwlagen. Het bijgebouw dat uitsteekt op de Ketelvest, wordt voorzien van drie extra bouwlagen, waardoor het totaal hier, net als bij het hoofdgebouw, op vijf bouwlagen komt. De toegang tot de commerciële ruimte blijft bestaan langs de Walpoortstraat. De toegang tot de appartementen wordt voorzien langs een nieuwe inkom aan de Ketelvest. Daarbij wordt een belangrijke bodemingreep voorzien, waarbij het volledige perceel onderkelderd wordt tot op een diepte van 3,7 meter.

GENT - WALPOORTSTRAAT

projectcode OE: 2020G143

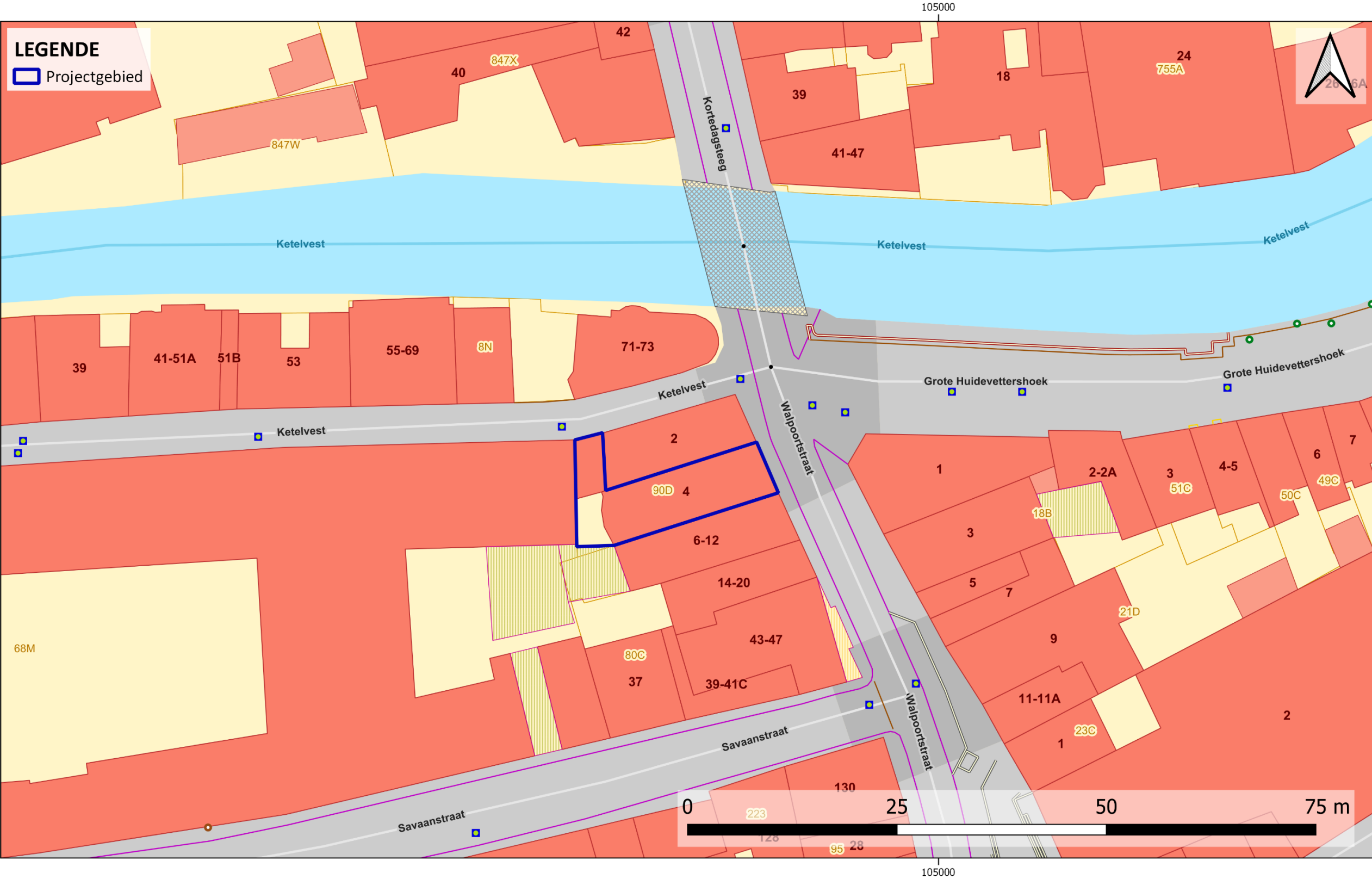
aangemaakt: 15 juli 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

GENT - WALPOORTSTRAAT
projectcode OE: 2020G143

aangemaakt: 15 juli 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

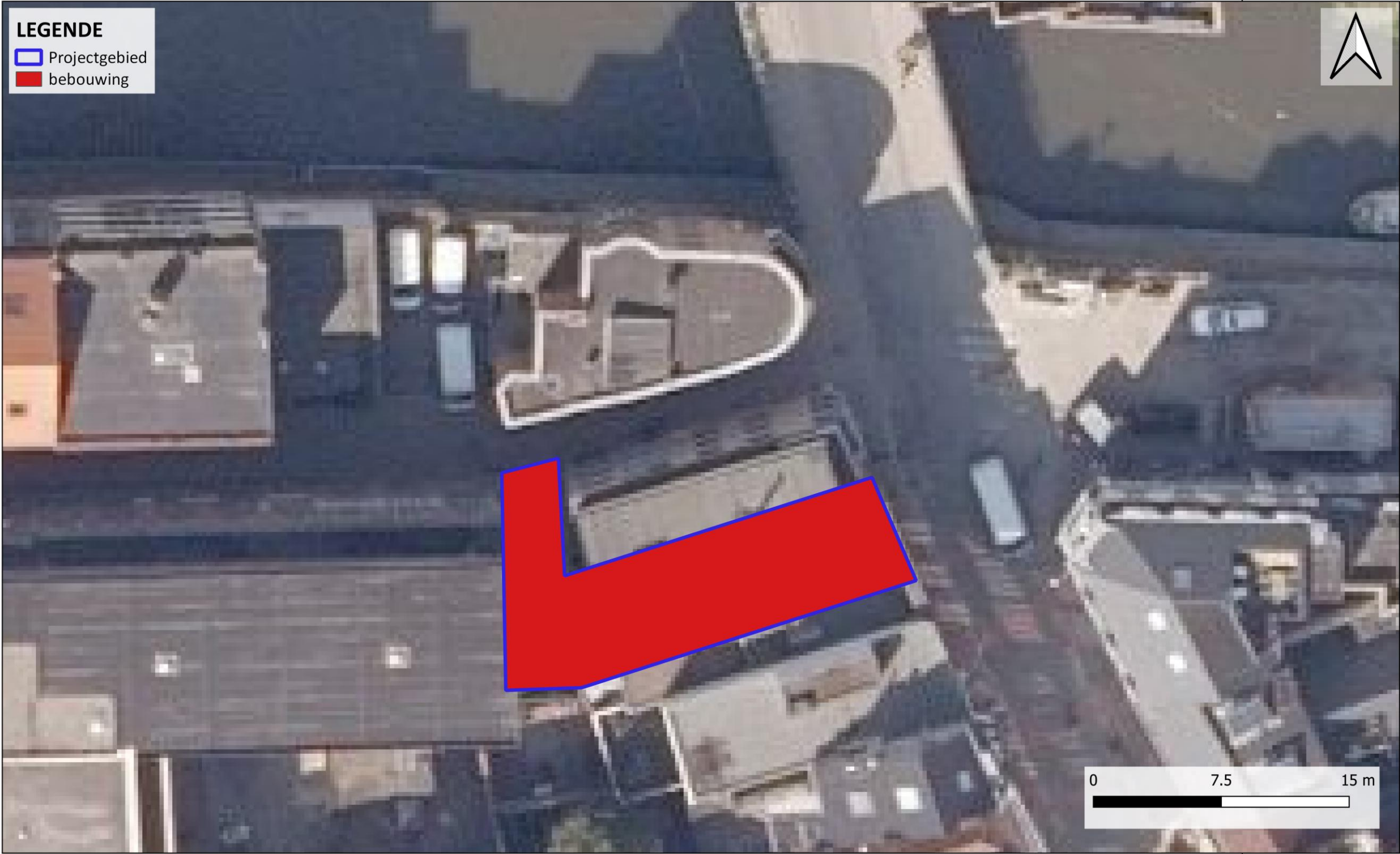

GENT - WALPOORTSTRAAT
projectcode OE: 2020G143

aangemaakt: 15 juli 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

GENT - WALPOORTSTRAAT
projectcode OE: 2020G143

aangemaakt: 15 juli 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2020G143
Site	Gent – Walpoortstraat
Projectsigle ADEDE	GEN-WAL
Ligging	Walpoortstraat 4, 9000 Gent
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerken	Afbraak van bestaande bebouwing en nieuwbouw.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans, 2020, Archeologienota Walpoortstraat te Gent (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 599, Gent.
Grootte projectgebied	±180m ²
Periode uitvoering	Juli 2020
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing en verharding.

2.2 Potentieel op kenniswinst

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek voor het projectgebied, kon niet met zekerheid de aan- of afwezigheid van een archeologische site bepaald worden. Desondanks kan een gemotiveerde uitspraak worden gedaan over het al dan niet moeten nemen van verdere maatregelen. Gezien de hoge verwachting naar mogelijke archeologische sporen uit verschillende periodes, is er een zeker potentieel op kenniswinst bij verder onderzoek.

Aangezien het volledige plangebied echter ten minste sinds de zestiende eeuw bebouwd en verhard is, moet er rekening worden gehouden met mogelijke bodemverstoring. Binnen deze stedelijke context lijkt het ons echter niet opportuun om een landschappelijk Bodemonderzoek uit te voeren, en dient meteen overgegaan te worden tot het aanleggen van proefputten.

2.3 Impactbepaling en bepaling van maatregelen

De geplande werken beogen de sloop van de bestaande woning, gevolgd door het optrekken van een nieuwbouw. Daarbij wordt het volledige perceel bebouwd. Het hoofdgebouw, dat momenteel drie bouwlagen kent, wordt opgetrokken naar 5 bouwlagen. Het bijgebouw dat uitsteekt op de Ketelvest, wordt voorzien van drie extra bouwlagen, waardoor het totaal hier, net als bij het hoofdgebouw, op vijf bouwlagen komt. De toegang tot de commerciële ruimte blijft bestaan langs de Walpoortstraat. De toegang tot de appartementen wordt voorzien langs een nieuwe inkom aan de Ketelvest. Daarbij wordt een belangrijke bodemingreep voorzien, waarbij het volledige perceel onderkelderd wordt tot op een diepte van 3,7 meter.

2.4 Volledigheid van het onderzoek

Het gemotiveerde advies is gebaseerd op het verslag van de resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is.

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel een bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het niet mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en de waarde van archeologisch erfgoed op het terrein. ADEDE is dan ook van oordeel dat verder vervolgonderzoek noodzakelijk is. Het desbetreffende programma van maatregelen wordt hier verder opgemaakt.

2.5 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft als doel informatie en gegevens te verzamelen die als aanvulling dienen op de reeds bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen. Het onderzoek heeft als uiteindelijk doel na te gaan of er een mogelijk archeologisch waardevolle site binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig is. Aan de hand van de verzamelde informatie van het proefsleuvenonderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kan vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied. Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden aan de hand van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem:

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*
- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Hoe verhouden de archeologische sporen zich ten opzichte van de historische stadsontwikkeling van Gent?*
- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*

Specifieke onderzoeksvragen met betrekking tot de verwachte complexe verticale stratigrafie:

- *Hoeveel archeologisch relevante niveaus zijn aanwezig binnen de contouren van het projectgebied?*
- *Wat is de onderlinge relatie tussen de verschillende aanwezige niveaus?*
- *Wat is de relatie tussen de aanwezige niveaus en de omgeving?*
- *Wat is de aard, kwaliteit, oriëntatie en informatiewaarde van de aanwezige niveaus?*
- *Tot welke diepte manifesteren de mogelijk aanwezige relevante archeologische niveaus zich ter hoogte van het projectgebied.*

Welke impact zullen de geplande werken hebben op de eventueel aanwezige relevante archeologische niveaus.

2.6 Onderzoeksstrategie en -methodes

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

- *is het **mogelijk** deze methode toe te passen op dit terrein?*
- *is het **nuttig** deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?*

- *is het overdreven **schadelijk** voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?*
- *is het **noodzakelijk** deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?*

Veldkartering is niet aangewezen omdat deze methode geen werkbare strategie is binnen een bebouwde stadscontext.

Geofysisch onderzoek (GPR) biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw en mogelijk aanwezige massieve resten zonder een ingreep in de bodem uit te voeren. Met behulp van magnetometrie kunnen ook metalen objecten in de bodem worden opgespoord. Geofysisch onderzoek heeft echter als nadeel de hoge kostprijs, alsook de complexe verwerking van de gegevens die tevens door bijkomend veldwerk dienen gestaafd te worden.

Landschappelijk bodemonderzoek en archeologische boringen Aangezien het volledige plangebied ten minste sinds de zestiende eeuw bebouwd en verhard is, moet er rekening worden gehouden met mogelijke bodemverstoring. Daarom lijkt het niet opportuun om een landschappelijk Bodemonderzoek en archeologische boringen uit te voeren, en dient meteen overgegaan te worden tot het aanleggen van proefputten.

Het doel van **proefsleuven en proefputten** is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein open te leggen en beperkt op te graven. Op die manier kunnen verantwoorde uitspraken worden gedaan voor de rest van het terrein. Deze onderzoeksmethode laat toe de diepte van het archeologisch niveau te bepalen en tevens de aard, de bewaringstoestand en de uitgestrektheid van de eventueel aanwezige archeologische sites binnen het projectgebied. Proefsleuven hebben tot doel een (voornamelijk horizontaal) ruimtelijk inzicht in de archeologische site te verwerven, proefputten hebben tot doel een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. De dekkingsgraad en inplanting zijn van die aard dat ze volstaan om voldoende gefundeerde uitspraken te doen over de rest van het terrein. Hierbij worden:

- *proefsleuven: enkel aangelegd tot op het eerste archeologisch leesbare niveau (opgravingsvlak) met als doel een horizontaal ruimtelijk inzicht van de archeologische site te verwerven;*
- *proefputten: aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de verticale stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en wordt zodanig geregistreerd.*

Een combinatie proefsleuven en proefputten behoort tot de mogelijkheden indien dit leidt tot een optimale informatieverwerving. Bij sites met complexe verticale stratigrafie zijn proefputten het

uitgangspunt, en vormen proefsleuven een aanvulling wanneer onvoldoende horizontaal ruimtelijk inzicht bestaat.

Gezien de kans reëel is dat zich binnen de contouren van het projectgebied archeologisch relevante resten en/of overblijfselen bevinden uit meerdere fases van bebouwing wordt aangenomen dat het hier een mogelijke site betreft met een complexe verticale stratigrafie. Bijgevolg wordt een proefputtenonderzoek verkozen boven een klassiek proefsleuvenonderzoek. Het onderzoek aan de hand van proefputten moet inzicht verschaffen in het aantal te verwachten archeologisch relevante niveaus, de variatie van deze niveaus binnen het onderzoeksgebied, de te verwachten bewaringstoestand van het bodemarchief en de versturende impact van de huidige bebouwing. Een combinatie met een proefsleuf om ruimtelijk inzicht te verkrijgen in de opbouw van de site is hier niet mogelijk wegens fysieke beperkingen (oppervlakte projectgebied). Het ruimtelijke inzicht dient bijgevolg verkregen te worden door de positionering van de proefsleuven. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de voorgestelde proefputten volledig werden aangelegd, elk archeologisch relevant niveau werd geregistreerd en de vooropgestelde (niet-limitatieve) onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

2.7 Onderzoekstechnieken

Technische bepalingen:

Er worden 4 proefputten van 2m x 2m voorgesteld. In totaal komt dit neer op 16m² onderzocht terrein wat overeen komt met 9% van de totale oppervlakte van het onderzoeksgebied. Hiermee wordt de dekkingsnorm van 12,5% niet gehaald maar desalniettemin moet deze 16m² onderzochte oppervlakte verspreid over het perceel ruim voldoende zijn om tot een gedegen archeologische inschatting van het terrein te komen.

Van de proefputten wordt in de regel de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. De diepte van de proefput omvat alle aanwezige sporen, voor zover dit relevant is voor de vraagstellingen van het onderzoek. Na het opgraven van elk vlak wordt geverifieerd, op basis van de vaststellingen uit de putwanden en door middel van lokale verdiepingen van het opgravingsvlak, of er zich dieperliggende niveaus met archeologische sporen of vondsten voordoen. In voorkomend geval wordt een nieuw opgravingsvlak aangelegd en onderzocht.

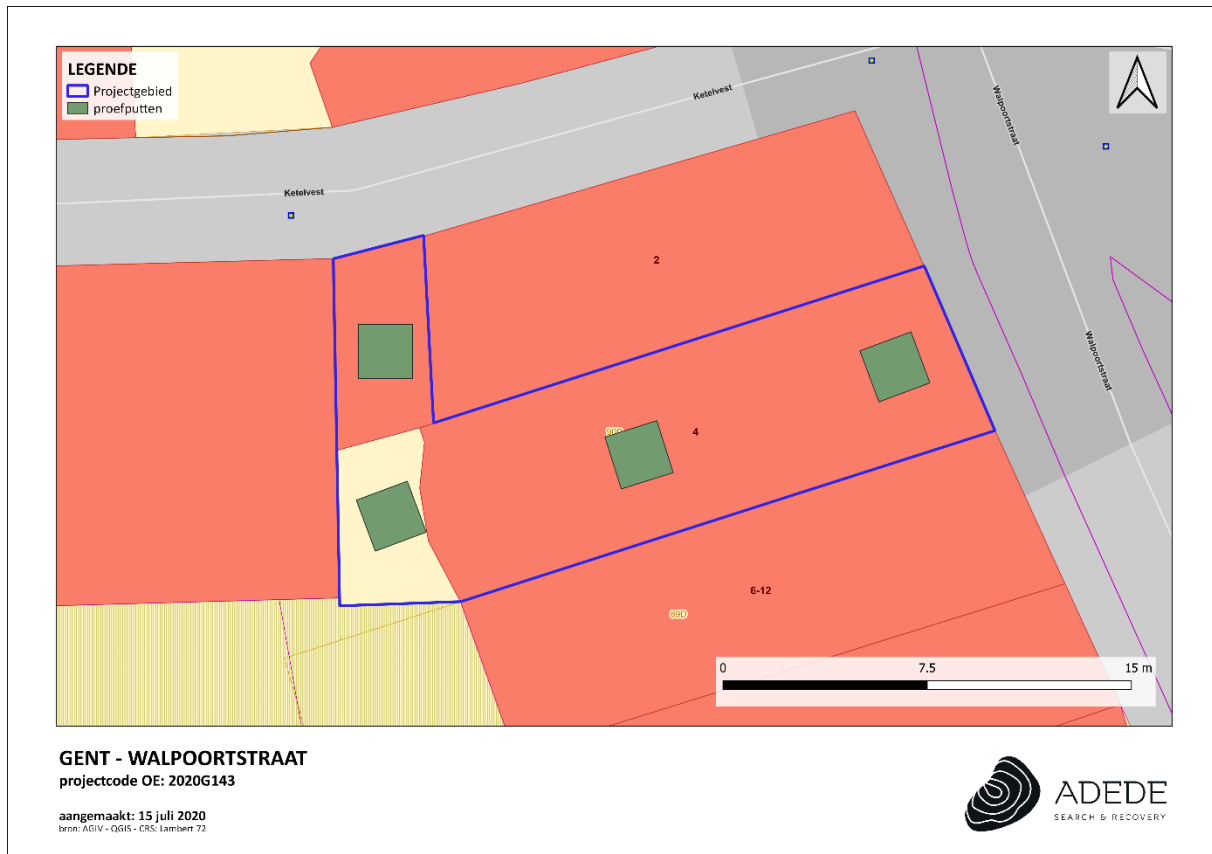
Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

De graafmachine die gebruikt wordt voor het aanleggen van de proefsleuven of -putten is van een type dat toelaat zowel horizontale vlakken aan te leggen als de stratigrafie te volgen zonder schade toe te brengen aan de aangetroffen sporen. De graafbak heeft geen tanden.

De afgraving tot het eerste opgravingsvlak gebeurt machinaal. Indien meerdere opgravingsvlakken worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer er verdiept wordt. De vlakken worden steeds gelinkt aan de putwandprofielen. De overige verdiepingen gebeuren handmatig met uitzondering van het verwijderen van puinpakketten en uniforme ophogingslagen. Omvangrijke sporen worden slechts gecoupeerd tot op het volgende vlakniveau, en pas verder gecoupeerd na het aanleggen en registreren van dat volgende vlak.

De putwanden van proefputten worden grondig bekeken om aan te geven op welke niveaus er tijdens een eventuele opgraving opgravingsvlakken moeten worden aangelegd. Essentieel is dat er een gedegen inzicht ontstaat in de stratigrafische opbouw van het terrein.

Specifiek dienen de proefputten laagsgewijs tot een minimumdiepte van 1,5m aangelegd te worden waarna geëvalueerd dient te worden of zich hieronder nog mogelijke relevante archeologische niveaus bevinden. Indien zich op diepere niveaus nog relevante structuren en sporen kunnen bevinden dienen de proefputten verdiept te worden tot de moederbodem zonder archeologisch sporen en of structuren bereikt wordt. Op deze manier kan een meer gedegen inschatting van de diepte van de verschillende, mogelijk aanwezige, archeologische niveaus gemaakt worden alsook de mogelijke impact van de geplande werken op het lokale bodemarchief.

Figuur 1. Voorgesteld proefputtenplan op GRB-kadasterkaart.

Actoren:

- veldwerkleider met ervaring in het onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie
- assistent-archeoloog - aardkundige of assistent
- aardkundige met ervaring met betrekking tot de bodem- en sedimenttypes die in het projectgebied voorkomen
- conservator

Bij proefsleuven en proefputten op sites met complexe verticale stratigrafie wordt de veldwerkleider steeds bijgestaan door minstens een assistent-archeoloog. Indien natuurlijke aardkundige eenheden in stratigrafisch primaire positie aanwezig zijn, wordt een aardkundige of assistent-aardkundige ingezet.

Na afloop van het onderzoek worden de proefputten gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen afgedekt met waterdoorlatende doek. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het voorgestelde vooronderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gekoppeld aan het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

2.8 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen voorzien op de CGP.

2.9 Randvoorwaarden

Voorafgaand aan het verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem dient de bestaande bebouwing en verharding afgebroken te worden. De sloopwerken mogen in geen geval dieper gaan dan het huidige maaiveld.